

ROMEO

WILLIAM
SHAKESPEARE

KRÁL
RICHARD II.

KING
RICHARD II

NAKLADATELSTVÍ ROMEO

Přeložil Jiří Josek

*Tato kniha vychází za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky.
Publikace vychází v rámci výzkumného záměru MSM0021620824
„Základy moderního světa v zrcadle literatury a filozofie“ řešeného na FF UK.*

Translation, Preface, and Commentary © Jiří Josek, 2011
ISBN 978-80-86573-28-1

PŘEDMLUVA

Král Richard II. je příběh vládce, který sám sebe připravil o právo vládnout své zemi. Je první hrou Shakespearovy druhé historické tetralogie, již dále tvoří dva díly **Krále Jindřicha IV.** a **Král Jindřich V.** Zatímco první historická tetralogie (trojdílný **Král Jindřich VI.** a **Král Richard III.**), napsaná v letech 1590 až 1593, sleduje pád mocné Lancasterové dynastie až po nástup Tudorovců v období mezi lety 1422 až 1485, druhá tetralogie, napsaná v letech 1595 až 1599, se vrací hlouběji do minulosti a dějově první čtveřici her předchází. Sleduje naopak vzestup Lancasterů mezi lety 1398 až 1420, od sesazení krále Richarda II. až po triumfální vítězství Jindřicha V. v bitvě u Azincourtu a smír s Francií korunovaný královským sňatkem.

Napsáním tří žánrově odlišných her v rychlém sledu za sebou: tragédie **Romeo a Julie**, komedie **Sen čarovné noci** a historie **Král Richard II.**, potvrdil Shakespeare už v polovině devadesátých let šestnáctého století své všestranné mistrovství a stal se nejuznávanějším dramatikem své doby.

Hra o mocenském převratu v zemi napsaná a provozovaná v době, kdy Anglii vládla více než šedesátiletá bezdětná královna Alžběta I., vzbuzovala mezi diváky velkou pozornost. O aktuálnosti hry svědčí nejen velký počet repríz, ale nade vše i skutečnost, že si její uvedení z propagandistických důvodů objednal hrabě Essex v předvečer spiknutí, při němž chtěl královnu sesadit. Údajně se Alžběta v jednom rozhovoru ke králi Richardovi II. sama přirovnala. Fakt je, že snad nejpůsobivější scéna hry, v níž se Richard II. vzdává královské koruny a předává ji Jindřichu Bolingbrokovi, byla z cenzurních důvodů z textu vyškrtána a vrátila se do hry až po královnině smrti.

Uvádí se hned několik pramenů, ze kterých dramatik čerpal. Byly to zejména *Kroniky Anglie, Skotska a Irska* (1587) Raphaela Holinsheda a epická báseň Samuela Daniela *Občanské války* (1595). Objevují se ale odkazy i na řadu dalších zdrojů. Existuje teorie, že místo kompilace možných četných pramenů adaptoval dramatik nedochovanou hru o Richardu II., která mohla být druhou částí hry *Woodstock* od neznámého autora. Ta zahrnuje předešlé období Richardova života od roku 1382, kdy si patnáctiletý Richard vzal za ženu Annu Českou, dceru Karla IV., až po rok 1397, kdy Richard s největší pravděpodobností zosnoval smrt svého ambiciózního

---

strýce a protektora Thomase z Woodstocku, aby tak získal a upevnil svou moc.

Ačkoli je **Král Richard II.** řazen k hrám historickým, autor zde nenabízí barvitou historickou fresku jako v **Králi Jindřichovi VI.** Soustředěním pozornosti na titulní postavu navazuje spíše na **Krále Richarda III.** Ale zatímco **Král Richard III.** je politické drama o mechanismu moci v rozvráceném světě, **Král Richard II.** je navíc i psychologické a básnické drama o rozvráceném člověku.

Děj hry začíná v roce 1398, kdy král už drží vládu v rukou. Vina z minulosti je ale neustále v pozadí přítomna a vyvolává řetězec následků vedoucích k jeho sesazení a smrti. Jako u jiných autorových historií velí tomu tak neúprosná logika dějinných procesů, ve kterých křivda plodí spravedlivou odplatu, odplatu provází další křivda a ta zas volá po nové odplatě.

Král Richard II. je hrou rituálů, načatých, ale nedokončených dějů. Do detailů se předvádí ceremoniál úvodu rytířského souboje, ale souboj nezačne. Vévoda z Yorku buntuje k odporu proti vojenské intervenci, ale lordové mu utečou k nepříteli, král Richard shromáždí na svou podporu armádu welšských vojáků, ale Welšané ho nechají na holičkách. V zemi probíhá převrat proti králi, ale je jen naznačen v symbolickém obrazu země jako zanedbané zahrady ve výstupu Zahradníka a jeho druhů. Chystá se vzpoura proti novému králi, ale je v zárodku zmařena. V této historické hře není ani jediná bitevní scéna. Dramatickým konfliktem je zde totiž především střet povah a postojů. Důležitým dějovým prvkem je pak vývoj charakteru obou hlavních postav.

Hra je postavena na kontrastu dvou principů. Podle tradičního řádu křesťanské společnosti je panovník nedotknutelný a rebelie proti němu je porušením božích zákonů. Současně má ale král povinnost vládnout moudře a ku prospěchu země. Konflikt nastává, když vládce tuto povinnost poruší. Na tomto základě staví dramatik dva souběžné příběhy o pádu a vzestupu krále. Richard II., poznamenaný vinou z minulosti, je špatný vládce: pyšný, arogantní slaboch, manipulovaný svými příznivci. Stává se škůdcem Anglie. Kombinací vlastních charakterových vad, nepřízně osudu i odporu protivníka je zbaven vlády. Teprve připravený o všechny královské atributy nachází sám sebe. Nakonec svede odvážný nerovný boj o život. Proti němu stojí Jindřich Bolingbroke. Jeho pře je spravedlivá. Královým bezprávím byl zbavený všeho a na oplátku zas všechno králi vezme. Jako uzurpátor královské moci se ale proviní proti Bohu a je pouze otázkou času, kdy a jakým způsobem se mu to vymstí. Předzvěst budoucího rozvratu v zemi za „války růží“ mezi Lancastery a Yorky je ve hře všudypřítomná.

Ve střetu odlišných povah dvou vládců nastoluje autor téma, které se

---

bude v jeho hrách objevovat stále častěji. Je jím protiklad mezi schopností vládnout a lidskostí, mezi politickou mocí a morální zodpovědností. Uzurpátor trůnu Jindřich není v Shakespearově podání personifikací zla, jakou byl do značné míry jeho král Richard III. Křivdě na počátku hry čelí statečně a v té době má sympatie autora i diváka. Ale jak co muž činu a rozený vládce kráčí neodvratně k moci, s narůstajícími mocenskými ambicemi své lidské kvality a naše sympatie ztrácí. Naopak pádem z výšin moci do nicoty se v králi Richardovi II. člověk rodí a s jeho zmoudřením roztou i divákovy sympatie.

Vedle příběhů dvou stěžejních postav probíhá hrou paralelní příběh vévody z Yorku a jeho syna Aumerla, kteří se ocitají v soukolí politických proměn v zemi a lavírují mezi soupeřícími stranami. Otázka loajality k vládci a pevnosti morálních postojů je další velké téma, jímž tato hra překračuje hranice své doby.

Hra **Král Richard II.** je pozoruhodná i po formální stránce. Na rozdíl od jiných her, kde lidové postavy mluví v próze, je celá tato hra ve verších, z velké části rýmovaných. Sebestředný Richard je muž emocí, básník, jenž každé své hnutí myslí a proměnu nálady promítá do slov a úchvatných básnických obrazů. Zejména pro jeho monology je toto drama nejlyričtější historickou hrou v Shakespearově kánonu a sám Richard jednou z nejpůsobivějších mužských postav, jakou dramatik vytvořil.

Shakespeare byl zjevně pozorný k osudům Anglie. V zrcadle jejích dějin nacházel především memento pro svou dobu a své současníky. Hrou **Král Richard II.** poprvé výrazněji ukázal, že nebezpečí pro zemi nemusí spočívat pouze ve věčném koloběhu boje o moc, ale tkví často v duši a povaze vládce. Pohledem do nitra postavy a popisem jejího vývoje předjímá historická hra **Král Richard II.** tragédie **Hamlet** či **Král Lear**.

JIRÍ JOSEK

KING RICHARD II

KRÁL RICHARD II.

POSLOUPNOST KRÁLŮ Z RODU PLANTAGENETŮ

Richard II.
Plantagenet

červená růže

Lancaster

EDWARD III.
*1312 † 1377
32. anglický král
1327-1377

VĚTVE LANCASTERSKÉ A YORSKÉ

oo 1329 Filipa
Hanegavská
(z Heiraultu)
*1311 † 1369

bílá růže

York

koronace
Edwarda III.

**Edward (Černý princ)
princ z Walesu**
*1330 † 1376
oo 1361 Joan z Kentu
*1328 † 1385

Lionel z Antwerp
*1330 † 1376
vévoda z Clarence
oo 1342
Elisabeth de Burgh
*1332 † 1363

oo 1. 1359
Blanche
z Lancasteru
*1341 † 1366

**John z Gauntu
vévoda
z Lancasteru**
*1340 † 1399

3. oo 1397
Catherine Swynfordová
*1350 † 1403
sňatek až po 4 dětech

**Edmund z Langley
vévoda z Yorku**
*1341 † 1402
oo 1372 Isabella Kastilská
*1355 † 1392
oo Joan Hollandová † 1434

**Thomas z Woodstocku
vévoda z Glosteru**
*1356 † 1397
oo 1374 Eleanor de Bohun
*1366 † 1399
pět potomků

Anna
Česká
*1366 † 1394
otec
Karel IV.
Lucemburský

oo 1. 1362
RICHARD II.
*1367 † 1400
33. anglický král
1377-1399

2. oo 1398
Isabella
Francouzská
*1388 † 1408
otec
Karel VI. z Valois
(sestra Kateřiny)

Philippa
*1355 † 1382
oo 1368
Edmund
Mortimer
*1352 † 1381
3. hrabě z Marche
6. hrabě
z Ulsteru

JINDŘICH IV.
*1386 † 1413
34. anglický král
1399-1413
1. oo 1380
Marie de Bohun
*1370 † 1394
otec Humphrey de Bohun
11. hrabě z Herefordu

Henry
Beaufort
*kol. 1374
† 1447
biskup
z Winchesteru
kardinál
z Winchesteru

John Beaufort
*kol. 1371 † 1410
1. hrabě
ze Somersetu
oo 1399
Margaret
Hollandová
*1385 † 1428

Joan Beaufortová
*kol. 1379 † 1400
2. oo 1397
Ralph Nevil
*1363 † 1425
1. hrabě
z Westmorlandu

**Edward z Norwiche
vévoda z Yorku
(Aumerle)**
*kol. 1373 † 1415
oo kol. 1379
Philippa
de Mohun
† 1431

Richard z Cronisburghu
*1376 † 1415
hrabě z Cambridge
oo 1406
Ann Mortimerová
*1390 † 1411
(viz větev
Lionelova)

další tři děti:
Elisabeth
*1371 † 1417
Philippa
*1375 † 1400
Edmund
*1378 † 1411

Roger Mortimer
*1374 † 1398
4. hrabě z Marche
7. hrabě z Ulsteru
oo 1398
Eleanora Hollandová
*asi 1373 † 1405

JINDŘICH V.
*1387 † 1422
35. anglický král
1413-1422
oo 1420
Kateřina Francouzská
*1401 † 1437
otec Karel VI. z Valois
(sestra Isabelly)

Thomas
*1388 † 1421
2. vévoda
z Clarence
oo 1411
Margaret
Hollandová
*1385 † 1429
viz John Beaufort

John
*1389 † 1435
vévoda
z Bedfordu
1. oo 1423
Anna
Burgundská
*1404 † 1432
2. oo 1433
Jacqueline
Lucemburská
† 1472

Humphrey
*1390 † 1447
vévoda
z Glosteru
1. oo 1422
Jacqueline
Bavorská
*1401 † 1436
2. oo 1428
Eleanor
Cobhamová
† 1454

John
Beaufort
† 1444
3. hrabě
ze Somersetu
vévoda
ze Somersetu

Edmund
† 1455
hrabě
z Dorsetu
vévoda
ze Somersetu
sedm
potomků

Jana
† 1445
oo 1424
JAKUB I.
*1394 † 1437
král Skotů
1406-1437
sedm potomků

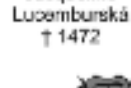
Cecily
Nevillová
*1415 † 1495

oo Richard
1424 *1411 † 1460
3. vévoda
z Yorku

Ann Mortimerová
*1390 † 1411
oo 1406
Richard
z Conisburghu
*1376 † 1415
hrabě z Cambridge
(viz yorská větev)

JINDŘICH VI.
*1421 † 22.5.1471
36. anglický král 1422-1461
oo 1445 Markéta z Anjou
*1430 † 1482
otec sicilský
a neapolský král
René I. z Anjou

Margaret
*1443 † 1508
oo 1455
Edmund Tudor
hrabě z Richmondu
† 1458
(syn Owena Tudora
- popraveného r.1461
- a Kateřiny, vdovy
po Jindřichu V.)

EDWARD IV.
*1442 † 1483
37. anglický král
1461-1483
oo 1464
Alžběta
Woodvillová
dříve
lady Greyová
† 1492

Edmund
*1443
† 1460
hrabě
z Rutlandu

George
*1449
† 1478
vévoda
z Clarence
oo 1469
Isabella
Nevillová
*1469 † 1475

RICHARD III.
*1452 † 1485
39. anglický král
1483-1485
oo 1472
Anna Nevillová
*1456 † 1485
(viz Edward
z Westminsteru)

Pozn.: jména osob, které se vyskytují
ve life **Král Richard II.** nebo se tu
o nich mluví, jsou vyznačena tučně.
Jména králů a královen jsou
v českých tvarech.
Místa historického jména
Bullingbrook je Bullingbroke,
místo Gloucester je Gloster.
Rodokmen není úplný,
ale pouze informativní.

Edward z Westminsteru
*1463 † 13.10.1471
princ z Walesu
oo 1470
Ann Nevillová
*1456 † 1485
(viz Richard III.)

svatba Jindřicha VI. a Markéty z Anjou

JINDŘICH VII.
*1457 † 1509
40. anglický král
1485-1509

oo Alžběta
*1488 † 1503

EDWARD V.
*1470 † 1483
38. anglický král
1483

Richard
*1473 † 1483
vévoda
z Yorku

Edward
*1475
† 1499
hrabě
Warwick

Margaret
*1473
† 1541
oo 1494
Richard
Pole
† 1504
pět
potomků

JINDŘICH VIII.
*1491 † 1547
41. anglický král 1509-1547
mezi 11 potomky 3 panovníci

DRAMATIS PERSONAE

KING RICHARD THE SECOND

JOHN OF GAUNT, Duke of Lancaster – uncle to the King

EDMUND LANGLEY, Duke of York – uncle to the King

HENRY BOLINGBROKE, Duke of Herford, son of John of Gaunt,
afterwards King Henry IV

DUKE OF AUMERLE, son of the Duke of York

THOMAS MOWBRAY, Duke of Norfolk

QUEEN to King Richard

DUCHESS OF GLOUCESTER

DUCHESS OF YORK

BUSHY

BAGOT

GREEN

} followers of King Richard

DUKE OF SURREY

EARL OF SALISBURY

LORD BERKELEY

EARL OF NORTHUMBERLAND

HARRY PERCY, his son

LORD ROSS

LORD WILLOUGHBY

LORD FITZWATER

BISHOP OF CARLISLE

ABBOT OF WESTMINSTER

LORD MARSHAL

SIR PIERCE OF EXTON

SIR STEPHEN SCROOP

CAPTAIN of a band of Welshmen

Gardener, Keeper, Groom.

Ladies attending on the Queen, lords, heralds, soldiers, attendants.

SCENE: England and Wales

OSOBY

KRÁL RICHARD II.

JOHN Z GAUNTU, vévoda z Lancasteru – králův strýc

EDMUND LANGLEY, vévoda z Yorku – králův strýc

JINDŘICH BOLINGBROKE, vévoda z Herfordu, syn Johna z Gauntu,
později král Jindřich IV.

VÉVODA Z AUMERLU, syn vévody z Yorku

THOMAS MOWBRAY, vévoda z Norfolkku

KRÁLOVNA, choť krále Richarda

VÉVODKYNĚ Z GLOSTERU

VÉVODKYNĚ Z YORKU

BUSHY

BAGOT

GREEN

} stoupenci krále Richarda

VÉVODA ZE SURREY

HRABĚ ZE SALISBURY

LORD BERKELEY

HRABĚ Z NORTHUMBERLANDU

HARRY PERCY, jeho syn

LORD ROSS

LORD WILLOUGHBY

LORD FITZWATER

BISKUP Z CARLISLU

OPAT Z WESTMINSTERU

MARŠÁLEK

SIR PIERCE Z EXTONU

SIR STEPHEN SCROOP

KAPITÁN welšského vojska

Zahradník, Žalářník, Štolba.

Dvorní dámy, šlechtici, heroldové, vojáci, sloužící.

MÍSTO DĚJE: Anglie a Wales

ACT I.

SCENE 1.

LONDON. KING RICHARD II'S PALACE.

Enter Richard II, John of Gaunt, with other nobles and attendants.

RICHARD Old John of Gaunt, time-honour'd Lancaster,
Hast thou, according to thy oath and band,
Brought hither Henry Herford thy bold son,
Here to make good the boisterous late appeal,
Which then our leisure would not let us hear, 5
Against the Duke of Norfolk, Thomas Mowbray?

GAUNT I have, my liege.

RICHARD Tell me, moreover, hast thou sounded him,
If he appeal the duke on ancient malice;
Or worthily, as a good subject should, 10
On some known ground of treachery in him?

GAUNT As near as I could sift him on that argument,
On some apparent danger seen in him
Aimed at your highness, no inveterate malice.

RICHARD Then call them to our presence; face to face, 15
And frowning brow to brow, ourselves will hear
The accuser and the accused freely speak:
High-stomached are they both, and full of ire,
In rage deaf as the sea, hasty as fire.

Enter Henry Bolingbroke and Thomas Mowbray.

HENRY Many years of happy days befall 20
My gracious sovereign, my most loving liege!

MOWBRAY Each day still better other's happiness;
Until the heavens, envying earth's good hap,
Add an immortal title to your crown!

RICHARD We thank you both: yet one but flatters us, 25
As well appeareth by the cause you come;
Namely to appeal each other of high treason.
Cousin of Herford, what dost thou object
Against the Duke of Norfolk, Thomas Mowbray?

JEDNÁNÍ I.

SCÉNA 1.

LONDÝN. V PALÁCI KRÁLE RICHARDA II.

Vystoupí Richard II., John z Gauntu a další šlechtici a družina.

RICHARD Johne z Gauntu, ctihodný Lancastere,
přivedl jsi nám, jak jsi slíbil, svého
chrabrého syna Jindřicha, jenž chtěl
minule obžalovat ze zrahy
Thomase Mowbraye, vévodu z Norfolku, 5
ale já na něj tehdy neměl čas?

GAUNT Přivedl, Sire.

RICHARD A pověz, oťukal sis ho, zda není
jen veden záští vůči vévodovi,
ale jedná co dbalý poddaný, 10
a bude schopen zradu prokázat?

GAUNT V té věci jsem ho přísně vyzpovídal.
Zdá se, že vede ho spíš obava
o Vaše Veličenstvo nežli zášť.

RICHARD Zavolejte je. Chcem je vidět, jak si 15
tváří v tvář, zlobné čelo proti čelu
žalobce s žalovaným řeknou své.
Oba jsou zatvrzelí, plní hněvu,
hluší jak moře v bouři k svému řevu.

Vystoupí Jindřich Bolingbroke a Thomas Mowbray.

JINDŘICH Kéž mnoho šťastných dní a let nám vládne 20
náš vzácný panovník a drahý král!

MOWBRAY Kéž každý den vám nese více zdaru,
až nebe zemským štěstím zahanbené
obdaří nesmrtelností váš trůn!

RICHARD Dík oběma, však od jednoho z vás 25
jsou to jen lichotky, když viníte se
navzájem z velezrahy. Bratranče
z Herfordu, co máš proti vévodovi
z Norfolku, Thomasi Mowbrayovi?

HENRY	First heaven be the record to my speech! In the devotion of a subject's love, Tendering the precious safety of my prince, And free from other misbegotten hate, Come I appellant to this princely presence. Now, Thomas Mowbray, do I turn to thee, And mark my greeting well; for what I speak My body shall make good upon this earth, Or my divine soul answer it in heaven. Thou art a traitor and a miscreant, Too good to be so and too bad to live, Since the more fair and crystal is the sky, The uglier seem the clouds that in it fly. Once more, the more to aggravate the note, With a foul traitor's name stuff I thy throat; And wish, so please my sovereign, ere I move, What my tongue speaks my right drawn sword may prove.	30 35 40 45
MOWBRAY	Let not my cold words here accuse my zeal. 'Tis not the trial of a woman's war, The bitter clamour of two eager tongues, Can arbitrate this cause betwixt us twain; The blood is hot that must be cooled for this. Yet can I not of such tame patience boast As to be hushed and nought at all to say: First, the fair reverence of your highness curbs me From giving reins and spurs to my free speech; Which else would post until it had returned These terms of treason doubled down his throat; Setting aside his high blood's royalty, And let him be no kinsman to my liege, I do defy him, and I spit at him; Call him a slanderous coward and a villain, Which to maintain I would allow him odds, And meet him, were I tied to run afoot Even to the frozen ridges of the Alps, Or any other ground inhabitable, Where ever Englishman durst set his foot. Mean time let this defend my loyalty, By all my hopes, most falsely doth he lie.	50 55 60 65
HENRY	Pale trembling coward, there I throw my gage, Disclaiming here the kindred of the king, And lay aside my high blood's royalty,	70

JINDŘICH	Nejprve kéž mi nebe dosvědčí, že přicházím před Vaše Veličenstvo, nikoli abych hojil vlastní zášť, však proto abych oddaně a s láskou ochránil krále před nebezpečím. Thomasi Mowbrayi, slyš, co ti řeknu. Poslouchej dobře, neboť za svá slova ručím svým tělem tady na zemi nesmrtelnou duší v nebesích. Já jsem lump. Moc velký pán pro nízkou zradu, a příliš nízký pro to, abys žil. Čím jasnější je nebe nad námi, tím tmavší je mrak, co ho zaclání. Znovu a znovu ještě mnohokrát tě budu ostouzet a zrádcem zvat. A jen si přeji, aby moji řeč ukončit mohl v tvé hrudi můj meč.	30 35 40 45
MOWBRAY	Zachovám klid, i když mě bere vztek. Náš spor se přece nedá vyřešit šermováním dvou ostrých jazyků, jako když válčí mezi sebou ženské. Tohle je třeba řešit s chladnou hlavou. Ale tak vzácně trpělivý nejsem, abych to nechal bez odpovědi: Jen úcta k vám mě, králi, svazuje, jinak bych pustil jazyk z otěže a jeho obvinění ze zrady mu dvakrát nacpal zpátky do chřtánu. Pominul bych, že je váš příbuzný a že má v žilách panovnickou krev, ozval bych se a plivl na něho, řekl mu, že je pomlouvač a sketa, a mečem bych to potom dokázal, třeba i kdybych musel vyšplhat až na ledovce Alp či být se s ním v kdejaké jiné pustině, kam nikdy se neodvážil žádný Angličan. Prozatím ale prohlašuji, že při všem, co je mi svaté, ten chlap lže.	50 55 60 65
JINDŘICH	Zbabělý lotře, tady je má výzva. <i>(Hodí rukavici)</i> Na moje příbuzenství s králem nehleď a neohlížej se na moji krev.	70

	Which fear, not reverence, makes thee to except. If guilty dread have left thee so much strength As to take up mine honour's pawn, then stoop. By that and all the rites of knighthood else, 75 Will I make good against thee, arm to arm, What I have spoke, or thou canst worse devise.
MOWBRAY	I take it up; and by that sword I swear (<i>Takes up the gage</i>) Which gently laid my knighthood on my shoulder, I'll answer thee in any fair degree, 80 Or chivalrous design of knightly trial; And when I mount, alive may I not light, If I be traitor or unjustly fight!
RICHARD	What doth our cousin lay to Mowbray's charge? It must be great that can inherit us 85 So much as of a thought of ill in him.
HENRY	Look what I speak, my life shall prove it true; That Mowbray hath received eight thousand nobles In name of lendings for your highness' soldiers, The which he hath detained for lewd employments, 90 Like a false traitor and injurious villain. Besides I say and will in battle prove, Or here or elsewhere to the furthest verge That ever was surveyed by English eye, That all the treasons for these eighteen years 95 Complotted and contrived in this land Fetch from false Mowbray their first head and spring. Further I say and further will maintain Upon his bad life to make all this good, That he did plot the Duke of Gloucester's death, 100 Suggest his soon-believing adversaries, And consequently, like a traitor coward, Sluiced out his innocent soul through streams of blood, Which blood, like sacrificing Abel's, cries, 105 Even from the tongueless caverns of the earth, To me for justice and rough chastisement; And, by the glorious worth of my descent, This arm shall do it, or this life be spent.
RICHARD	How high a pitch his resolution soars! Thomas of Norfolk, what say'st thou to this? 110
MOWBRAY	O, let my sovereign turn away his face And bid his ears a little while be deaf, Till I have told this slander of his blood, How God and good men hate so foul a liar.

	Stejně to děláš ze strachu, ne z úcty. A jestli strach ti neval zbytky sil, sehni se pro tu zástavu mé cti. Pak podle rytířského řádu všem 75 prokážu v boji tvoji velezradu a předejdu tak ještě horším věcem.
MOWBRAY	Přijímám výzvu a při meči, jímž jsem (<i>Zvedne rukavici</i>) byl kdysi pasovaný na rytíře, přisahám, že se s tebou budu bít 80 v čestném souboji podle pravidel. Ať radši mrtvý padnu z koně, než na sobě nechat takhle sprostou lež.
RICHARD	Bratranče, prozrad' nám, co udělal? Jen velmi vážný přečin moh by zvrátit 85 výtečné mínění, jež o něm máme.
JINDŘICH	Řeknu to a svůj život za to dám. Mowbray vzal tři tisíce liber, které byly určeny vašim vojákům, a použil je pro své podlé zájmy, 90 čímž projevil se jako lump a zloděj. Navíc tu tvrdím a svým mečem stvrdím, ať zde či na té nejbližší výspě, kam Angličan kdy dohlédl, že zdrojem všech těch spiknutí a vzpour, 95 co osmnáct let nás tu sužují, je falešník a zrádce Thomas Mowbray. Dál prohlašuji, a to zlo lze smýt jen smrtí toho špinavce, že chtěl dát zabít Woodstocka, vévodu z Glostru. 100 Přemlouval k vraždě jeho nepřítele, a nakonec té duši nevinné zákeřně, zbaběle sám prolil krev, která se jako oběť Ábelova 105 až z němých hlubin země dovolává k nám spravedlnosti a odplaty. Čest velí mi, ať zradu potrestám. Buď zabiju ho, nebo padnu sám.
RICHARD	Jak vzletně mluví o svém odhodlání! Thomasi z Norfolku, jak odpovíš? 110
MOWBRAY	Prosím vás, Sire, odvráťte svůj zrak a zacpěte si uši, než té skvrně na vašem slavném rodu vypovím, jak Bůh a dobří lidé soudí lháře.

RICHARD	Mowbray, impartial are our eyes and ears. Were he my brother, nay, my kingdom's heir, As he is but my father's brother's son, Now, by my sceptre's awe, I make a vow, Such neighbour nearness to our sacred blood Should nothing privilege him, nor partialize The unstooping firmness of my upright soul. He is our subject, Mowbray; so art thou. Free speech and fearless I to thee allow.	115 120
MOWBRAY	Then, Bolingbroke, as low as to thy heart, Through the false passage of thy throat, thou liest. Three parts of that receipt I had for Calais Disbursed I duly to his highness' soldiers; The other part reserved I by consent, For that my sovereign liege was in my debt Upon remainder of a dear account, Since last I went to France to fetch his queen. Now swallow down that lie. For Gloucester's death, I slew him not; but to my own disgrace Neglected my sworn duty in that case. For you, my noble Lord of Lancaster, The honourable father to my foe Once did I lay an ambush for your life, A trespass that doth vex my grieved soul But ere I last received the sacrament I did confess it, and exactly begged Your grace's pardon, and I hope I had it. This is my fault: as for the rest appeal'd, It issues from the rancour of a villain, A recreant and most degenerate traitor Which in myself I boldly will defend; And interchangeably hurl down my gage Upon this overweening traitor's foot, To prove myself a loyal gentleman (<i>Throws down his gage</i>) Even in the best blood chambered in his bosom. In haste whereof, most heartily I pray Your highness to assign our trial day.	125 130 135 140 145 150
RICHARD	Wrath-kindled gentlemen, be ruled by me; Let's purge this choler without letting blood. This we prescribe, though no physician; Deep malice makes too deep incision; Forget, forgive; conclude and be agreed; Our doctors say this is no month to bleed.	155

RICHARD	Můj zrak i sluch jsou zcela nestranné. I kdyby byl mým bratrem, následníkem, nikoli pouze synem mého strýce, při svatém žezlu krále přísahám, že ani takhle blízká spřízněnost mu nezaručí žádnou protekci a neohne mé pevné zásady. Je jak ty, Mowbrayi, mým poddaným. Bez obav mluv, já ti to dovolím.	115 120
MOWBRAY	Pak, Bolingbroku, falší naplněný od srdce k ústům, říkám ti, že lžeš. Tři čtvrtiny těch peněz pro vojsko jsem v Calais řádně rozdělil, část čtvrtou si s dovolením krále ponechal co řádnou odměnu za řádnou práci, kterou jsem pro něj vykonal, když jsem mu z Francie přivezl královnu. Svou lži se udav. Nezabil jsem Glostra, i když, jak ke své hanbě připouštím, jsem tehdy zanedbal svou povinnost. Pokud jde o vás, vzácný Lancastere, vám, ctěný otče mého nepřítele, jsem kdysi usiloval o život a dodnes mi to v duši hlodá, ale ještě než jsem se knězi vyzpovídal, vám jsem to přiznal a vás požádal o odpuštění, které jste mi dal. V tom cítím vinu. Všechno ostatní jsou pusté žvásty toho pomlouváče, věrolomného bídáka a zrádce, proti nimž musím se vší mocí bránit. Oplátkou proto házím rukavici tomu nadutci k nohám, abych mohl dokázat vzácnou krví z jeho žil v souboji králi svoji oddanost. (<i>Hodí rukavici</i>) Proto vás prosím, Sire, abyste rozhodl o čase a o místě.	125 130 135 140 145 150
RICHARD	Dost, zuřivci! Teď mluvím já. Váš neduh lze vyléčit i bez pouštění žilou. Já nejsem felčar, ale tohle vím. Kdo zuří, zahrává si se zdravím. Odpusťte, zapomeňte, nechte být. Doktoři radí: „Zachovejte klid.“	155

	Good uncle, let this end where it begun; We'll calm the Duke of Norfolk, you your son.	
GAUNT	To be a make-peace shall become my age. Throw down, my son, the Duke of Norfolk's gage.	160
RICHARD	And, Norfolk, throw down his.	
GAUNT	When, Harry, when? Obedience bids I should not bid again.	
RICHARD	Norfolk, throw down, we bid; there is no boot.	
MOWBRAY	Myself I throw, dread sovereign, at thy foot. My life thou shalt command, but not my shame. The one my duty owes; but my fair name, Despite of death that lives upon my grave, To dark dishonour's use thou shalt not have. I am disgraced, impeached and baffled here, Pierced to the soul with slander's venom'd spear, The which no balm can cure but his heart-blood Which breathed this poison.	165 170
RICHARD	Rage must be withstood. Give me his gage. Lions make leopards tame.	
MOWBRAY	Yea, but not change his spots. Take but my shame. And I resign my gage. My dear dear lord, The purest treasure mortal times afford Is spotless reputation. That away, Men are but gilded loam or painted clay. A jewel in a ten-times-barred-up chest Is a bold spirit in a loyal breast. Mine honour is my life; both grow in one. Take honour from me, and my life is done. Then, dear my liege, mine honour let me try; In that I live and for that will I die.	175 180
RICHARD	Cousin, throw up your gage; do you begin.	
HENRY	O, God defend my soul from such deep sin! Shall I seem crestfallen in my father's sight? Or with pale beggar-fear impeach my height Before this out-dared dastard? Ere my tongue Shall wound my honour with such feeble wrong, Or sound so base a parle, my teeth shall tear The slavish motive of recanting fear, And spit it bleeding in his high disgrace, Where shame doth harbour, even in Mowbray's face.	190 195
	<i>Exit John of Gaunt.</i>	

	Strýci, přestaňme pátrat, čím je vina. Já zkrátím Norfolk, vy svého syna.	
GAUNT	Mé stáří si ve smířlivosti hová. Vrať, synku, rukavici Norfolkovi.	160
RICHARD	Norfolku, ty mu vrať tu jeho.	
GAUNT	Dost! Chceš odpírat snad otci poslušnost?	
RICHARD	<i>(K Norfolkovi)</i> Poručím ti to. Hoď ji k jeho nohám.	
MOWBRAY	Raději sám se k vašim nohám vrhám. Vy smíte poručit mi na smrt jít, v tom poslechnu vás, ale připravit mě o mé dobré jméno nemůžete. To musí přežít mě na tomhle světě. Jsem zneuctěný, zhanobený tou jedovatou a hnusnou pomluvou tohoto grázla. Jenom jeho krev tu ránu vyčistí.	165 170
RICHARD	Utiš svůj hněv! Rukavici! Lev leoparda zkrátí.	
MOWBRAY	Však skvrny nezmizí. Až on mi vrátí mou pověst, vrátím rukavici. Pane, nad všechno zlato dražší je, když máme neposkvrněnou čest. Bez ní by byl člověk jen bláto, pozlacený jíl. Smělý duch v těle stokrát víc má ceny než poklad na sto zámků uzamčený. Život a čest se nedá oddělit. Zbavte mě cti a nebudu moct žít. Své cti se nedokážu nikdy vzdát. Pro ni chci žít a za ni umírat.	175 180 185
RICHARD	Bratranče, ustup! Norfolk příliš zpych.	
JINDŘICH	Chraň Bůh, abych já spáchal tenhle hřích! Takhle se ponížít mám před otcem? A téhle sketě ukázat, že jsem horší než on? Než zbavit se své cti tím, že dám průchod vlastní slabosti smířlivou řečí, radši ukousnu si jazyk za slova, která se mi hnuší, a s proudem krve, která zlostí vře, plivnu ho Norfolkovi do tváře.	190 195
	<i>Odejde John z Gauntu.</i>	

RICHARD We were not born to sue, but to command;
Which since we cannot do to make you friends,
Be ready, as your lives shall answer it,
At Coventry, upon Saint Lambert's day.
There shall your swords and lances arbitrate 200
The swelling difference of your settled hate.
Since we can not atone you, we shall see
Justice design the victor's chivalry.
Lord marshal, command our officers at arms
Be ready to direct these home alarms. 205
Exeunt.

SCENE 2.

THE DUKE OF LANCASTER'S PALACE.

Enter John of Gaunt with the Duchess of Gloucester.

GAUNT Alas, the part I had in Woodstock's blood
Doth more solicit me than your exclams,
To stir against the butchers of his life!
But since correction lieth in those hands 5
Which made the fault that we cannot correct,
Put we our quarrel to the will of heaven;
Who, when they see the hours ripe on earth,
Will rain hot vengeance on offenders' heads.

DUCHESS Finds brotherhood in thee no sharper spur?
Hath love in thy old blood no living fire? 10
Edward's seven sons, whereof thyself art one,
Were as seven vials of his sacred blood,
Or seven fair branches springing from one root:
Some of those seven are dried by nature's course,
Some of those branches by the Destinies cut; 15
But Thomas, my dear lord, my life, my Gloucester,
One vial full of Edward's sacred blood,
One flourishing branch of his most royal root,
Is cracked, and all the precious liquor spilt,
Is hacked down, and his summer leaves all faded, 20
By envy's hand and murder's bloody axe.
Ah, Gaunt, his blood was thine! That bed, that womb,
That mettle, that self mould, that fashioned thee
Made him a man; and though thou livest and breathest,
Yet art thou slain in him; thou dost consent 25

RICHARD Král neprosí, král přikazuje, proto
když nedokážeme vás usmířit,
na svatého Lamberta v Coventry
vás chceme vidět v souboji se bít. 200
Mečem a kopím skončete ten spor,
jenž plodí ve vás jenom zášť a vzdor.
Když jsem vás přesvědčoval k smíru planě,
ať tedy o pravdě rozhodnou zbraně.
Maršálku, ať heroldi jsou přichystáni
a spravedlivě řídí toto klání. 205
Odejdou.

SCÉNA 2.

V PALÁCI VÉVODY Z LANCASTERU.

Vystoupí John z Gauntu s Vévodkyní z Glosteru.

GAUNT Woodstockova bratrská krev v mých žilách
mě víc než tvoje nářky pobízí,
abych se jeho vrahům postavil.
Moc trestat zločin má však viník sám, 5
a ten je pro nás nedotknutelný.
Raději svěřme naši křivdu nebi.
Až tam usoudí, že čas dole dozrál,
na hlavy vrahů sešlou krutou pomstu.

VÉVODKYŇĚ Bratrský cit už v tobě ochladl?
Živoucí žár tvé krve stářím zhas? 10
Edward měl sedm synů. Patříš k nim.
Do sedmi pohárů vлил svoji krev,
do sedmi větví vyslal vzácnou mízu.
Některé časem uschly, jak to bývá,
některé uřal nelítostný osud, 15
však Thomas, můj muž, můj život, můj Gloster,
nádoba plná krve královské,
kvetoucí odnož královského kmene,
pod krvavou sekerou vraha kles,
z uřaté větve listí odlétlo, 20
nádoba praskla, vzácný mok se vylil.
To byla, Gaunte, tvá krev. Stejně lože
i lůno, ze kterého vyšels ty,
zrodily jeho. I když dýcháš, žiješ,
s ním jsi byl zabit. Smrt vlastního otce 25

In some large measure to thy father's death,
 In that thou seest thy wretched brother die,
 Who was the model of thy father's life.
 Call it not patience, Gaunt; it is despair.
 In suffering thus thy brother to be slaughtered, 30
 Thou showest the naked pathway to thy life,
 Teaching stern murder how to butcher thee.
 That which in mean men we intitle patience
 Is pale cold cowardice in noble breasts.
 What shall I say? To safeguard thine own life, 35
 The best way is to venge my Gloucester's death.

GAUNT God's is the quarrel; for God's substitute,
 His deputy anointed in His sight,
 Hath caused his death: the which if wrongfully,
 Let heaven revenge; for I may never lift 40
 An angry arm against His minister.

DUCHESS Where then, alas, may I complain myself?
 GAUNT To God, the widow's champion and defence.
 DUCHESS Why, then, I will. Farewell, old Gaunt.
 Thou goest to Coventry, there to behold 45
 Our cousin Herford and fell Mowbray fight.
 O, sit my husband's wrongs on Herford's spear,
 That it may enter butcher Mowbray's breast!
 Or, if misfortune miss the first career,
 Be Mowbray's sins so heavy in his bosom, 50
 They may break his foaming courser's back,
 And throw the rider headlong in the lists,
 A caitiff recreant to my cousin Herford!
 Farewell, old Gaunt. Thy sometimes brother's wife
 With her companion grief must end her life. 55

GAUNT Sister, farewell; I must to Coventry.
 As much good stay with thee as go with me!

DUCHESS Yet one word more: grief boundeth where it falls,
 Not with the empty hollowness, but weight.
 I take my leave before I have begun, 60
 For sorrow ends not when it seemeth done.
 Commend me to thy brother, Edmund York.
 Lo, this is all: nay, yet depart not so;
 Though this be all, do not so quickly go;
 I shall remember more. Bid him – ah, what? – 65
 With all good speed at Plashy visit me.
 Alack, and what shall good old York there see

v podstatě schvaluješ, když se jen díváš,
 jak jeho pravý odlitek, tvůj bratr,
 byl zbaven života. To není, Gaunte,
 trpělivost. Ne, to je ubohost.
 Když strpíš vraždu svého bratra, pak 30
 odkrýváš cestu k svému životu
 a učíš vrahy, jak tě podříznout.
 Co kmáni mají za opatrnost,
 je pro vznešené lidi zbabělost.
 Co ti mám ještě říct? Sám sebe spasíš 35
 jen tak, že pomstíš vraždu mého Glostra!

GAUNT Svěřím to Bohu. Boží zástupce
 a Bohem pomazaný panovník
 tou smrtí zhřešil. Pokud to byl hřích,
 nebe ho ztrestá. Přece nemůžu 40
 bojovat proti služebníkovi Páně.

VÉVODKYNĚ U koho mám pak hledat zastání?
 GAUNT Bůh vdovám pomáhá. K němu se obrať!
 VÉVODKYNĚ Nic víc mi nezbývá. Buď sbohem, Gaunte.
 Jdeš jistě do Coventry na souboj 45
 syna Jindřicha s lumpem Mowbrayem.
 Kéž křivda na mém muži vede kopí
 synovce přímo do hrudi té stvůry!
 Nebo když první ránu Mowbray přečká,
 kéž pod nákladem jeho těžkých hříchů 50
 se zpěněnému koni zlomí hřbet,
 a jezdec padne Jindřichovi k nohám,
 kde bude v prachu škemrat o milost!
 Sbohem, švagře, až do konce mých dní
 mým společníkem bude soužení. 55

GAUNT Musím do Coventry. Kéž štěstí nám
 oběma přeje. Tobě zde, mně tam!

VÉVODKYNĚ Jen ještě slovo. Čím je smutek těžší,
 tím obtížněji dá se setrást z duše.
 Sbohem ti dám dřív, než se rozloučím, 60
 vyřčený žal vyřčením nekončí.
 Pozdravuj, prosím, svého bratra Yorka.
 A to je vše. Ne, ještě něco. Stůj!
 Už nevím, co jsem chtěla. Bože můj!
 Nespěchej tolik! Řekni mu – Co ale? 65
 Ať za mnou do Plashy přijede. Ihned.
 Co by tam chudák York tak mohl vidět?

But empty lodgings and unfurnished walls,
 Unpeopled offices, untrodden stones?
 And what hear there for welcome but my groans? 70
 Therefore commend me; let him not come there,
 To seek out sorrow that dwells every where.
 Desolate, desolate, will I hence and die:
 The last leave of thee takes my weeping eye.
Exeunt.

SCENE 3. THE LISTS AT COVENTRY.

Enter the Lord Marshal and the Duke of Aumerle.

MARSHAL My Lord Aumerle, is Harry Herford armed?
 AUMERLE Yea, at all points; and longs to enter in.
 MARSHAL The Duke of Norfolk, sprightly and bold,
 Stays but the summons of the appellant's trumpet.
 AUMERLE Why, then, the champions are prepared, and stay 5
 For nothing but his majesty's approach.

*The trumpets sound, and King Richard II enters with his nobles,
 John of Gaunt, Bushy, Bagot, Green, and others. When they are set,
 enter Thomas Mowbray in arms, defendant, with a Herald.*

RICHARD Marshal, demand of yonder champion
 The cause of his arrival here in arms.
 Ask him his name and orderly proceed
 To swear him in the justice of his cause. 10
 MARSHAL In God's name and the king's, say who thou art
 And why thou comest thus knightly clad in arms,
 Against what man thou comest, and what thy quarrel.
 Speak truly, on thy knighthood and thy oath;
 As so defend thee heaven and thy valour! 15
 MOWBRAY My name is Thomas Mowbray, Duke of Norfolk;
 Who hither come engaged by my oath –
 Which God defend a knight should violate! –
 Both to defend my loyalty and truth
 To God, my king and my succeeding issue, 20
 Against the Duke of Herford that appeals me
 And, by the grace of God and this mine arm,
 To prove him, in defending of myself,

Jen dlažbu nešlapanou, holé stěny,
 dům bez sloužících, prázdný, opuštěný.
 A uvítal by ho můj hořký pláč. 70
 Jen pozdravuj ho, a ať nejezdí.
 Všechen žal světa vstoupil do mých zdí.
 Zoufalá, zoufalá se zavřu tam
 a v pláči s životem se rozžehnám.
Odejdou.

SCÉNA 3. NA KOLBIŠTI V COVENTRY.

Vystoupí Maršálek a Vévoda z Aumerlu.

MARŠÁLEK Vévodo z Aumerlu, je Herford ve zbroji?
 AUMERLE Od hlavy k patě a už touží začít.
 MARŠÁLEK Vévoda z Norfolku též dychtivě
 vyčkává, až se ozve signál k boji.
 AUMERLE Takže jsou zchystáni a čeká se 5
 pouze na příchod Jeho Veličenstva.

*Hlas polnic. Vystoupí král Richard II. s družinou,
 John z Gauntu, Bushy, Bagot, Green a další. Když se všichni usadí,
 vystoupí žalovaný Thomas Mowbray ve zbroji a Herald.*

RICHARD Maršálku, ptej se toho rytíře,
 proč přišel ve zbroji. Pak vyzvi ho,
 aby se představil a odpřisáhl,
 že přichází ve spravedlivé věci. 10
 MARŠÁLEK Jménem Boha a krále, ptám se, kdo jsi
 a proč přicházíš oděn ve zbroji?
 Proti komu a proč chceš bojovat?
 Dle rytířského řádu mluv než pravdu.
 V tom chraň tě Bůh a tvoje odvaha! 15
 MOWBRAY Jsem Thomas Mowbray, vévoda z Norfolku.
 Jak káže Bůh a má rytířská čest,
 přicházím, abych splnil přísahu
 a v boji obhájil svou oddanost
 Bohu i králi i svým potomkům 20
 před žalobcem, vévodou z Herfordu.
 Bude-li Bůh mi přát, pak dokážu,
 že on je zrádce, který urazil

	A traitor to my God, my king, and me: And as I truly fight, defend me heaven!	25
	<i>The trumpets sound. Enter Henry Bolingbroke, appellant, in armour, with a Herald.</i>	
RICHARD	Marshal, ask yonder knight in arms, Both who he is and why he cometh hither Thus plated in habiliments of war, And formally, according to our law, Depose him in the justice of his cause.	30
MARSHAL	What is thy name? And wherefore comest thou hither, Before King Richard in his royal lists? Against whom comest thou? And what's thy quarrel? Speak like a true knight, so defend thee heaven!	
HENRY	Harry of Herford, Lancaster and Derby Am I; who ready here do stand in arms, To prove, by God's grace and my body's valour, In lists, on Thomas Mowbray, Duke of Norfolk, That he is a traitor, foul and dangerous, To God of heaven, King Richard and to me; And as I truly fight, defend me heaven!	35 40
MARSHAL	On pain of death, no person be so bold Or daring-hardy as to touch the lists, Except the marshal and such officers Appointed to direct these fair designs.	45
HENRY	Lord marshal, let me kiss my sovereign's hand, And bow my knee before his majesty. For Mowbray and myself are like two men That vow a long and weary pilgrimage; Then let us take a ceremonious leave And loving farewell of our several friends.	50
MARSHAL	The appellant in all duty greets your highness, And craves to kiss your hand and take his leave.	
RICHARD	We will descend and fold him in our arms. Cousin of Herford, as thy cause is right, So be thy fortune in this royal fight! Farewell, my blood; which if today thou shed, Lament we may, but not revenge thee dead.	55
HENRY	O let no noble eye profane a tear For me, if I be gored with Mowbray's spear. As confident as is the falcon's flight Against a bird, do I with Mowbray fight. My loving lord, I take my leave of you;	60

	Boha i krále i mne samého. Nebe mě chraň v mé spravedlivé při!	25
	<i>Hlas polnic. Vystoupí žalobce Jindřich Bolingbroke ve zbroji a s ním přichází Herold.</i>	
RICHARD	Maršálku, ptej se toho druhého, kdo je a proč sem přišel vystrojen jak válečník. Dle rytířského řádu pak vyzvěď na něm, je-li jeho spor vedený zájmem o spravedlnost.	30
MARŠÁLEK	Kdo jsi a z jaké příčiny jsi přišel se v šraňkách bít před králem Richardem? Kdo je tvůj sok? A z čeho plyne svár? Mluv pravdu, v tom ti dopomáhej Bůh!	
JINDŘICH	Jsem Jindřich z Herfordu, Lancastru a Derby a přišel jsem oblečen ve zbroji dokázat s boží milostí svou paží, že Thomas Mowbray, vévoda z Norfolku, je věrolomný zrádce, nebezpečný Bohu i králi i mně samému. Nebe mne chraň v mé spravedlivé při!	35 40
MARŠÁLEK	Smrt každému, kdo by teď svévolně či z nedbalosti vstoupil do kolbiště krom maršálka či jeho heroldů, dohlížejících na pravidla klání.	45
JINDŘICH	Maršálku, rád bych ruku políbil Jeho Veličenstvu a klekl před ním. Mowbray i já se právě chystáme na dalekou a strastiplnou cestu, proto nám dovoďte dát přátelům naposled naše milující sbohem.	50
MARŠÁLEK	Žalobce by rád ruku políbil Veličenstvu a rozloučil se s ním.	
RICHARD	Sestoupíme a obejmeme ho. Bratranče, je-li pravda na tvé straně, kéž bude štěstí držet se tvé zbraně! Sbohem, a jestli smrt tě nemine, budem tě oplakávat, mstít však ne.	55
JINDŘICH	Jestli mě Mowbray kopím prokleje, neprolévejte vzácné krůpěje. Jak jistě sokol padá na kořist, tak tím, že zvítězím, jsem já si jist. Můj vzácný králi, loučím se teď s vámi,	60

	Of you, my noble cousin, Lord Aumerle; Not sick, although I have to do with death, But lusty, young, and cheerly drawing breath. <i>(To Gaunt)</i> Lo, as at English feasts, so I regret The daintiest last, to make the end most sweet: O thou, the earthly author of my blood, Whose youthful spirit, in me regenerate, Doth with a twofold vigour lift me up To reach at victory above my head, Add proof unto mine armour with thy prayers; And with thy blessings steel my lance's point, That it may enter Mowbray's waxen coat, And furbish new the name of John a Gaunt, Even in the lusty haviour of his son.	65
GAUNT	God in thy good cause make thee prosperous! Be swift like lightning in the execution; And let thy blows, doubly redoubled, Fall like amazing thunder on the casque Of thy adverse pernicious enemy. Rouse up thy youthful blood, be valiant and live.	80
HENRY	Mine innocency and Saint George to thrive!	
MOWBRAY	However God or fortune cast my lot, There lives or dies, true to King Richard's throne, A loyal, just and upright gentleman. Never did captive with a freer heart Cast off his chains of bondage and embrace His golden uncontrolled enfranchisement, More than my dancing soul doth celebrate This feast of battle with mine adversary. Most mighty liege, and my companion peers, Take from my mouth the wish of happy years. As gentle and as jocund as to jest Go I to fight: truth hath a quiet breast.	85 90 95
RICHARD	Farewell, my lord: securely I espy Virtue with valour couched in thine eye. Order the trial, marshal, and begin.	
MARSHAL	Harry of Herford, Lancaster and Derby, Receive thy lance; and God defend the right!	100
HENRY	Strong as a tower in hope, I cry amen.	
MARSHAL	Go bear this lance to Thomas, Duke of Norfolk.	
1. HERALD	Harry of Herford, Lancaster and Derby,	

	i s tebou, Aumerle, můj bratranče. Jsem mladý, silný, dýchám z plných plic, a přece už jdu možná smrti vstříc. <i>(Ke Gauntovi)</i> Hostina končívá tím nejsladším, tak nakonec se s tebou rozloučím. Z tebe jsem vzal svou krev, a ve mně zase tvůj mladistvý duch zčerstva rozlévá se, aby mě dvojnásobně podpořil a k vítězství mi dvojnásob dal sil. Modlitbou zakal moje brnění a požehnáním nabrus moje kopí, že pancíř protne mu, jak by byl z vosku! Ať slavné jméno Johna Gaunta získá zásluhou jeho syna nový lesk.	65
GAUNT	Kéž přeje Bůh tvé spravedlivé věci! Buď v boji rychlý jako blesk a bij ho, ať tvoje dvakrát znásobené rány jak ohlušující hřmot hromobití padají na přilbici toho lotra. Odvaha dá ti přežít! Drž se, synu!	80
JINDŘICH	Při svatém Jiří, ztrestám jeho vinu!	
MOWBRAY	Jakkoli Bůh či osud rozhodne, žít budu nebo zemřu jako muž oddaný cti a králi Richardovi. Jak zajatec, jenž setřásl svá pouta a se srdcem kypícím radostí se vrhá vstříc kýžené svobodě, tak moje duše blaženě jde vstříc zápasu s nepřítelem. Vzácný králi a urození páni, hodně štěstí kéž na vás usmívá se v budoucnosti. Já s čistým svědomím jdu bojovat, a proto nemusím se smrti bát.	85 90 95
RICHARD	Buď sbohem. Vidím, že už nemáš stání, žene tě odvaha a odhodlání. Maršálku, můžeš vydat pokyn k boji.	
MARŠÁLEK	Jindřichu z Herfordu, Lancastru a Derby, Zde je tvé kopí. Bůh tvé právo chraň!	100
JINDŘICH	S vírou pevnou jak žula říkám: Amen.	
MARŠÁLEK	Vévoda z Norfolku má toto kopí.	
1. HEROLD	Jindřich z Herfordu, Lancastru a Derby	

	Stands here for God, his sovereign and himself,	105
	On pain to be found false and recreant, To prove the Duke of Norfolk, Thomas Mowbray, A traitor to his God, his king and him; And dares him to set forward to the fight.	
2. HERALD	Here standeth Thomas Mowbray, Duke of Norfolk,	110
	On pain to be found false and recreant, Both to defend himself and to approve Henry of Herford, Lancaster, and Derby, To God, his sovereign and to him disloyal; Courageously and with a free desire	115
	Attending but the signal to begin.	
MARSHAL	Sound, trumpets; and set forward, combatants. <i>A charge sounded.</i>	
	Stay, the king hath thrown his warder down.	
RICHARD	Let them lay by their helmets and their spears, And both return back to their chairs again.	120
	Withdraw with us: and let the trumpets sound While we return these dukes what we decree. <i>A long flourish.</i>	
	Draw near, And list what with our council we have done. For that our kingdom's earth should not be soiled	125
	With that dear blood which it hath fostered; And for our eyes do hate the dire aspect Of civil wounds ploughed up with neighbours' sword; And for we think the eagle-winged pride Of sky-aspiring and ambitious thoughts,	130
	With rival-hating envy, set on you To wake our peace, which in our country's cradle Draws the sweet infant breath of gentle sleep; Which so roused up with boisterous untuned drums, With harsh resounding trumpets' dreadful bray,	135
	And grating shock of wrathful iron arms, Might from our quiet confines fright fair peace And make us wade even in our kindred's blood, Therefore, we banish you our territories:	
	You, cousin Herford, upon pain of life,	140
	Till twice five summers have enriched our fields Shall not regret our fair dominions, But tread the stranger paths of banishment.	
HENRY	Your will be done: this must my comfort be,	

	chce jménem Boha, vladaře i sebe dát v sázku svoji čest a dokázat, že vévoda z Norfolku, Thomas Mowbray, je zrádce proti Bohu, králi, jemu, a proto vyzývá ho na souboj.	105
2. HEROLD	Thomas Mowbray, vévoda z Norfolku,	110
	chce v sázku dát svou čest a dokázat, že Jindřich z Herfordu, Lancastru a Derby jej obviňuje neprávem a tím Boha, krále i jeho uráží. Proto teď s odvahou a odhodláním čeká na pokyn, že boj může začít.	115
MARŠÁLEK	Trubači, trubte. Páni, připravte se. <i>Zazní polnice.</i>	
	Počkejte, král odhodil svoji hůl.	
RICHARD	Ať oba odloží přilby a kopí a posadí se zpátky na svá místa.	120
	Vý pojďte s námi. Než se poradíme, ať zatím hlaholí tu polnice. <i>Dlouhé troubení polnic.</i>	
	Přistupte blíž a poslyšte, jak jsme se rozhodli. Že naši zemi nesmí potřísnit	125
	drahá krev z rodu jejích praotců a naše oči vidět nechtějí rány, jež bližní ryjí do těl bližním, a že jsme plni obav, aby pýcha, již na svých křídlech nese tížžádost,	130
	a žárlivá zášť ve vás nevytrhly ze spánku mír, jenž dosud sladce spí v kolébce naší země jako děcko, a aby běsné burácení bubnů, za uši tahající vřískot trub	135
	a harašení rozkacených zbraní klid naší země nerozvrátilo a nevypuk boj bratra proti bratru, proto jsme rozhodli, že budete oba dva vyhoštěni. Bratranče	140
	Jindřichu z Herfordu, pod trestem smrti do naší krásné země nev kročís, než dvakrát pět let dá nám úrodu.	
JINDŘICH	Jak račte. Útěchou mi budiž snad,	

	Sun that warms you here shall shine on me; And those his golden beams to you here lent Shall point on me and gild my banishment.	145
RICHARD	Norfolk, for thee remains a heavier doom, Which I with some unwillingness pronounce. The sly slow hours shall not determinate The dateless limit of thy dear exile; The hopeless word of 'never to return' Breathe I against thee, upon pain of life.	150
MOWBRAY	A heavy sentence, my most sovereign liege, And all unlooked for from your highness' mouth. A dearer merit, not so deep a maim As to be cast forth in the common air, Have I deserved at your highness' hands. The language I have learned these forty years, My native English, now I must forego. And now my tongue's use is to me no more Than an unstringed viol or a harp, Or like a cunning instrument cased up, Or, being open, put into his hands That knows no touch to tune the harmony. Within my mouth you have enjailed my tongue, Doubly portcullised with my teeth and lips; And dull unfeeling barren ignorance Is made my jailer to attend on me. I am too old to fawn upon a nurse, Too far in years to be a pupil now. What is thy sentence then but speechless death, Which robs my tongue from breathing native breath?	155 160 165 170
RICHARD	It boots thee not to be compassionate. After our sentence plaining comes too late.	175
MOWBRAY	Then thus I turn me from my country's light, To dwell in solemn shades of endless night. (<i>Turns to go</i>)	
RICHARD	Return again, and take an oath with thee. Lay on our royal sword your banished hands; Swear by the duty that you owe to God – Our part therein we banish with yourselves – To keep the oath that we administer. You never shall, so help you truth and God! Embrace each other's love in banishment; Nor never look upon each other's face; Nor never write, regret, nor reconcile	180 185

	že nás dva bude stejné slunce hřát, že zlatá zář, v níž zde se skvíte vy, pozlatí v cizině mé vyhnanství.	145
RICHARD	Norfolku, pro tebe mám horší zvěst, která mi příliš nejde přes jazyk. Vlekoucí se dny tvého vyhnanství nebude odměřovat pevný čas. Musím ti špitnout beznadějný ortel: Pod trestem smrti nikdy nesmíš zpět.	150
MOWBRAY	Můj králi, to je příliš těžký trest, jaký bych od vás nikdy nečekal. Za všechno, co jsem pro vás udělal, si zasloužím snad lepší odměnu, než abyste mě vyhnal jako psa. Mateřské angličtině učím se čtyřicet let, a teď se jí mám vzdát? Jazyk mi bude užitečný asi jak housle nebo harfa beze strun, jak vzácný nástroj uzamčený v pouzdře anebo v rukou neumětela, jenž nedokáže vyloudit z něj tón. Do kobky úst mi uvězníte jazyk za dvojí závoru zubů a rtů a tam ho přísněji než žalárník v područí bude držet neznalost. Jsem příliš starý na to mít zas chuťvu, jsem příliš v letech na to být zas žák. Ten hrdelní trest jazyk z hrdla rve mi a odsuzuje k smrti v cizí zemi.	155 160 165 170
RICHARD	Mě nedojímá tvoje třeštění, mé rozhodnutí pranic nezmění.	175
MOWBRAY	Pak svit mé země pro mě navždy zhas a vydaný jsem noci napospas. (<i>Odchází</i>)	
RICHARD	Vrať se a vezmi s sebou přísahu. Položte oba ruce na můj meč a přísahajte z oddanosti Bohu – oddanost králi vyhošťuji s vámi –, že dodržíte, co vám nařídím. Nikdy, a v tom vám dopomáhej Bůh!, se ve vyhnanství neusmíříte, ba ani se tam nikdy nepotkáte. Nebudete si psát, stýkat se, snažit	180 185

	This luring tempest of your home-bred hate; Nor never by advised purpose meet To plot, contrive, or complot any ill 'Gainst us, our state, our subjects, or our land.	190
HENRY	I swear.	
MOWBRAY	And I, to keep all this.	
HENRY	Norfolk, so far as to mine enemy: By this time, had the king permitted us, One of our souls had wandered in the air. Banished this frail sepulchre of our flesh, As now our flesh is banished from this land. Confess thy treasons ere thou fly the realm; Since thou hast far to go, bear not along The clogging burthen of a guilty soul.	195
MOWBRAY	No, Bolingbroke: if ever I were traitor, My name be blotted from the book of life, And I from heaven banished as from hence! But what thou art, God, thou, and I do know; And all too soon, I fear, the king shall rue. Farewell, my liege. Now no way can I stray; Save back to England, all the world's my way. <i>Exit.</i>	205
RICHARD	Uncle, even in the glasses of thine eyes I see thy grieved heart: thy sad aspect Hath from the number of his banished years Plucked four away. <i>(To Henry Bolingbroke)</i> Six frozen winter spent, Return with welcome home from banishment.	210
HENRY	How long a time lies in one little word! Four lagging winters and four wanton springs End in a word: such is the breath of kings.	
GAUNT	I thank my liege, that in regard of me He shortens four years of my son's exile. But little vantage shall I reap thereby; For, ere the six years that he hath to spend Can change their moons and bring their times about My oil-dried lamp and time-bewasted light Shall be extinct with age and endless night; My inch of taper will be burnt and done, And blindfold death not let me see my son.	215 220
RICHARD	Why uncle, thou hast many years to live.	

	se usmířovat ve své nenávisti, či dokonce se spolčovat, kout pikle a spiklenecky něco podnikat proti nám, naší zemi, našim lidem.	190
JINDŘICH	Tak přísahám.	
MOWBRAY	I já to dodržím.	
JINDŘICH	Norfolku, nepříteli, kdyby král to býval dovolil, už nyní by se jedna z našich duší nesla k nebi vyhnaná z křehké schránky těla, jak jsou těla vyhnána teď ze země. Přiznej svou zradu, než zem opustíš. Neber si s sebou na tak dlouhou pout' náklad obtíženého svědomí.	195
MOWBRAY	Ne, Bolingbroku, jestli já jsem zrádce, ať vymažou mě z knihy života a k vyhnanství mě odsoudí i nebe! Však co jsi ty, ví Bůh, víš ty, vím já, a mám strach, že to brzy zví i král. Loučím se, Sire. Není-li cesty zpět, nesejdu z ní, když je jí celý svět. <i>Odejde.</i>	205
RICHARD	Strýčku, tvé oči jsou jak zrcadlo, v němž odráží se usouzené srdce. Ten smutný pohled mu z let vyhoštění ubírá čtyři. <i>(K Jindřichu Bolingbrokovi)</i> Za šest krutých zim rád tě zas zpátky doma uvidím.	210
JINDŘICH	Jak dlouhý čas obsáhne slovo krále! Čtvero dlouhých zim, čtvero bujných jar mi jedním dechem král dal jako dar.	
GAUNT	Děkuji, Sire, že jste kvůli mě o čtyři roky zkrátil synův exil. I když já z toho nebudu nic mít. Než se za těch šest let, co bude pryč, na nebi vystřídají úplňky, má skomíravá lampa života zhasne a pohltní mě temnota. Knůtek mé svíce zvolna dohasíná a já už nevidím svého syna.	215 220
RICHARD	Strýčku, ty budeš ještě dlouho živ.	